

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност “професор” по
2.2. История и археология (история на България – нова българска история),
обявен от Софийския университет “Св. Климент Охридски” в “Държавен
вестник”, бр.82 от 3.10.2014 г., с единствен кандидат доцент доктор
Веселин Костов Янчев

Рецензент: проф. Тодор Петров Петров, доктор на историческите науки

Кандидатът за заемане на академичната длъжност „професор“ - доц. д-р Веселин Янчев, е автор на значителна по обем и проблематика научна продукция, включваща 51 различни по вид публикации – монографии, студии, статии, учебници и др. За участие в конкурса той е представил 15 от тях, чийто обем надхвърля 1200 издателски страници. Тези публикации не включват статиите му за получаване на научната и образователна степен „доктор”, нито онези, с които се е хабилитирал като доцент. Представените за конкурса публикации са отпечатани у нас, като 14 от тях са на български, а една от монографиите – на английски език. Всички предложени за рецензиране публикации (с изключение на две, разработени в съавторство), са дело на кандидата. Общо доц. Янчев участва в конкурса с 3 монографии, 9 студии и статии, 2 учебника и един албум.

Кандидатът е с безспорни успехи в научноизследователската и научно-приложната си дейност, съсредоточени в областта на научната специалност „История на България”, а заеманата от него длъжност „доцент” в катедрата със същото име в Историческия факултет на СУ „Св. Кл. Охридски”, кореспондира напълно със специалността.

В периода от хабилитацията си, т. е. от 2005 г. до момента, доц. Янчев взема участие в 20 международни, национални и регионални научни форуми – конгреси, конференции, четения и др., които използва, за да популяризира резултатите от научните си изследвания. През същото време той е член на редколегиите на сп. „Минало” и „Известия на БИД”, ръководи или е част от екипа на 6 международни и български научни и

образователни проекта. Член е също на ръководните органи на различни български научни и неправителствени сдружения и организации (БИД, Международната асоциация по българистика, Фондация „Грижа за утре” и др.), заема ръководни длъжности в Общото събрание на СУ „Св. Кл. Охридски” и в Общото събрание на ИФ на университета.

Преподавателската дейност на кандидата включва воденето на 6 лекционни курса в бакалавърска и магистърска степен за редовно и за задочно обучение, свързани тясно с проблематиката на новата българска история. Професионалната дейност на доц. Янчев обхваща и участие в разработването на лекции, учебници и учебни помагала по нова история на България, а също работа със студенти, дипломанти и докторанти, на които е научен ръководител. В момента той ръководи 3 докторанти, а други 3 вече са защитили успешно дисертационните си трудове под негово ръководство и са получили образователната и научна степен „доктор”. Всичко това свидетелства за научните, организаторските и педагогическите качества на доц. Янчев и го характеризира като изследовател и популяризатор на новата българска история и преподавател по проблемите, които същевременно и изследва.

Представената за конкурса научна продукция е разнообразна по тематика и обхваща основно последната четвърт на XIX и първата половина на XX в., т. е. началния период от съществуването на Третата българска държава. Отделните публикации могат да бъдат отнесени към няколко условно обособени тематични кръга, концентриращи проблеми на военната, институционалната и политическата история на България. Налице са също авторски разработки, улесняващи воденето на учебния процес по нова българска история в училищата, както и кандидат-студентите и студентите в хода на тяхната подготовка. Разбира се, някои от представените от Янчев проблеми в отделните му публикации са тясно преплетени и могат да бъдат отнесени към повече от един от посочените

тематични кръгове, а общото, което ги обединява, е че всички те са част от новата българска история.

Публикациите от първата тематична група с изследвания, третиращи проблеми на новата българска военна история, са най-многобройни и обхващат поредни №№ 1, 4, 6, 7, 8, 9, 11 и 13 от приложения списък с авторски публикации. Акцентът тук пада върху най-новата монография на доц. Янчев, излязла напоследък от печат, на тема „Армия, обществен ред и вътрешна сигурност. Между войните и след тях. 1913-1915 и 1918-1923”. Книгата, представляваща своеобразно продължение на неговата монография със сходно име, но посветена на предходния период (до Балканската война 1912-1913 г.), изследва нормативната база на проблематиката и преди всичко вътрешните функции и натрупания от българската армия практически опит във връзка с гарантиране реда и сигурността на страната в междувоенния период (1913-1915 г.), а и впоследствие – от края на Световната война до Деветоюнския преврат от 1923 г. Интерес в нея предизвикват не само поднесените нови и непознати факти, но и качествено новата авторска интерпретация на вътрешнополитически събития с особено важно значение, трасирали развитието на страната през следващите десетилетия.

Много точно – в нова светлина и напълно обективно са показани „мироналагащите” (от днешна гледна точка) действия на войската за установяване на българска власт в присъединените през 1913 г. земи и бурните, наситени с напрежение и динамика събития, съпътстващи последните дни от участието на българската армия в Първата световна война през 1918 г., основен участник в които са войнишките маси. Представени са също изпълнените с политическо напрежение следвоенни години и отношението на армията към политическите катаклизми в страната от този период. Принос на автора по отношение на тези проблеми

е не само обогатяването им с новоиздирена информация, но също и поднесените от него нови тълкувания и оценки за тях.

Убедително и с помощта на разнообразен изворов материал кандидатът е разкрил и наложеното от победителите след войната редуциране и трансформиране на българската армия. В съответствие с клаузите на Ньойския договор, след 1919 г. тя е преустроена принудително – от въоръжена сила, гарантираща суверенитета на страната и призвана да извърши националното обединение, в доброволчески корпус с ограничен състав и типично полицейски функции за гарантиране вътрешния ред в страната, при това едновременно със създаването на дублираща институция – жандармерия, със същата цел и предназначение и също подчинена на военния министър.

Компетентно са представени също мерките, взети по време на земеделското управление за установяване на контрол над въоръжените сили, опитите за усъвършенстване на военносъдебното дело и произтичащите от това последствия, промените в статута на военното положение, позволяващо да се разширят възможностите за произволни действия. Отделено е място и на изгонването на войските на руските белоemitранти, подробно са показани предприетите военни мерки срещу автономистите, за пръв път в историографията се разглежда участието на войската в борбата срещу разбойничеството и др. Принос на автора при изясняването на тези проблеми е, че едновременно с разкриването на основата на новоиздирени документи и материали на нови, напълно непознати факти и детайли, даващи възможност за по-пълното и цялостно излагане на разглежданите събития, Янчев е нарисувал задълбочена и правдива картина на изследвания в монографията основен проблем.

Интерес в този тематичен кръг представляват също предложените студии и статии по различни конкретни военноисторически проблеми от периода до 1944 г. - осветляващи действията на българската армия спрямо

разбойничеството в края на XIX в., разкриващи вътрешните ѝ функции през периода между войните (1913-1915 г.) и отношението ѝ към Деветоюнския преврат от 1923 г., както и посветени на различни проблеми, свързани с такива нестандартни и противоречиви личности от българската история, каквито са генералите Дамян Велчев и Кимон Георгиев. Не по-малко интригуваща е също статията, посветена на скрития конфликт между княз Александър I и Русия във връзка с контрола върху българската армия през периода 1879-1885 г., рефлектирал както върху двустранните българо-руски отношения, така и върху развитието на Княжество България през ранните години от неговото съществуване.

В същата тематична група от публикации е включен и един албум, посветен на участието на България в Балканската война 1912-1913 г., дело на авторски колектив, на когото кандидатът е ръководител, а едновременно с това и автор на концепцията. С помощта на многоброен илюстративен материал (над 400 снимки, факсимилета и схеми), допълнен с оригинални документи, спомени, дневници и др., на неговите страници обективно и безпристрастно е представена Освободителната война от 1912-1913 г., т.е. не в изопачен вид, както някои чужди историци правят опит да я пресъздадат, а както е подчертано и в заглавието на албума – „такава, каквато беше”.

Както бе посочено, вторият основен тематичен кръг от творчеството на кандидата кореспондира пряко с проблеми, свързани с институционалната история. Това са публикациите, фигуриращи в списъка под №№ 2, 3 и 12, т. е. две монографии и една статия. В монографията „Службите за охрана в България. От княза до президента. 1879-2013” (№ 2) е направен първи опит да се пресъздаде цялостна картина на охраната на държавното ръководство от момента на възстановяване на българската държава през 1878 г. до наши дни. И тук доц. Янчев е подходил сериозно и задълбочено при изясняването на отделните проблеми. Използвайки

разнообразен и до голяма степен непознат архивен материал, той е съумял да разкрие сложния път, през който преминават службите в своята над 130-годишна история, да представи тяхното създаване, изграждане и нееднократни преустройства, съпътствано от интересни разсъждения за организацията, състава и методите им на действие.

Друга държавна институция, обект на внимание в изследванията на доц. Янчев, е Народното събрание. В предложената за конкурса колективна монография (№ 3 от списъка), публикувана на английски език на тема „Българският парламент и българската държавност. 125 години Народно събрание 1879-2005”, кандидатът е разработил около една трета от общия ѝ обем, коректно посочено от него в приложената документация. На фона на цялостното политическо и стопанско развитие на страната, вплетено като нишка в изложението на монографията, се проследяват появата и организацията на българския конституционализъм и парламентаризъм и тяхното функциониране от зараждането им до днес. Авторският текст е съпътстван от значителен брой фотографии, илюстриращи изложението на съответните места, което е позволило книгата да бъде отлично полиграфски оформена. Написана на достъпен език, освен научен, монографията има и представителен характер, тъй като е посветена на юбилейната 125-годишнина на българския парламент.

Към проблемите, разработени от кандидата в публикациите, третиращи институционалната история, следва да се отнесе също неговата статия, посветена на Търновската конституция и вътрешната сигурност (№ 12). И тук той е подходил прецизно и добросъвестно при изясняването на разглежданите проблеми, което му е позволило да разкрие законовите възможности, предвидени във висшия закон на страната при търсене на решение за справяне с възникнали ситуации, застрашаващи вътрешния ѝ ред и сигурност.

Ценни приноси осъществява кандидатът и по отношение на политическата история на България. В двете си статии (с №№ 5 и 10 от списъка), посветени на проблеми от този тематичен кръг, също са анализирани, обобщени и разкрити недостатъчно изследвани техни аспекти. В първата от тях – „Апология за българската социалдемокрация”, независимо от предизвикателното заглавие, е направен сериозен опит за обективно разкриване на нейната поява, същност и развитие, както и на причините за нейното отслабване и снизяване на политическия небосклон. Във втората – „Съюзът на запасните офицери и България в началото на Втората световна война”, която би могла да бъде причислена и към един от двата предходни тематични кръга, се проследява линията на поведение на офицерската организация след средата на 30-те години на миналия век и е изяснен въпросът за отношението ѝ към проблемите на приближаващия световен катаклизъм и към външната политика на страната.

Интерес представляват също темите в учебника и учебното пособие, разработени с усилията на кандидата и кореспондиращи с проблематиката на конкурса, в които се предлага цялостен обзор на новата българска история. Учебните материали се използват в училищата, поради което имат конкретно практическо приложение.

Публикациите на доц. Янчев свидетелстват, че той умело анализира и обобщава събития и проблеми от новата история на България, популяризира ги, прави изводи, извлича поуки. Чрез тях се въвеждат в научно обращение неизвестни и малко познати документи и материали и се разширява кръгът от познания по разработваната проблематика. Доказват се с нови факти и изследвания разработени вече проблеми, за които се допълват познанията, обогатява се изворовата база по проблематиката, която може да се ползва в предстоящи изследвания. Публикациите на В. Янчев намират добър прием в изследователските кръгове, използват се и в учебния процес. Свидетелство за тяхната значимост е цитирането им,

видно от представения списък със забелязани цитирания на негови трудове. Приносите в тях са също негово лично дело.

Не толкова като бележка, а по-скоро като пожелание към бъдещата изследователска дейност на доц. Янчев апелирам за по-скорошното разработване на следващата от замислената от него поредица от монографии, посветени на Българската армия, обществения ред и вътрешната сигурност в страната, този път до 1944 г. Като известен негов пропуск бих отбелязал, че някои от публикациите му могат да бъдат отпечатани и зад граница, което несъмнено би позволило резултатите от изследванията му да бъдат популяризирани и извън страната и използвани и цитирани от още повече чужди учени.

Имам непосредствени впечатления за качествата и професионалната дейност на доц. Янчев, тъй като го познавам над 20 години. През годините той се изгради като специалист по проблемите на новата българска история, като опитен преподавател и експерт и преди всичко като търсещ и задълбочен изследовател, стремящ се непрестанно към разширяване на кръгозора си и обогатяване на професионалните си познания.

Като имам предвид цялостната изследователска и преподавателска дейност на кандидата и положителната оценка за неговите научни и научно-приложни приноси и че с представената от него научна продукция доц. д-р Веселин Костов Янчев съответства напълно на нормативните изисквания, предлагам на уважаемото научно жури същият да бъде избран за професор по професионалното направление 2.2. История и археология (история на България – нова българска история) по конкурса, обявен за нуждите на Софийския университет “Св. Климент Охридски”.

9 януари 2015 г.
София

Рецензент:
проф. дин Тодор Петров